

VRIJE UNIVERSITEIT TE AMSTERDAM

RELIGIOUS CHANGE IN ZAMBIA

EXPLORATORY STUDIES

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

ter verkrijging van de graad van doctor in de sociale wetenschappen aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, op gezag van de rector magnificus dr. H. Verheul, hoogleraar in de faculteit der wiskunde en natuurwetenschappen, in het openbaar te verdedigen op vrijdag 26 oktober 1979 te 13.30 uur in het hoofdgebouw der universiteit, De Boelelaan 1105

WIM M.J. VAN BINSBERGEN geboren te AMSTERDAM

In de Knipscheer
Haarlem

Promotor : Dr. J.M. Schoffeleers
Coreferent: Prof.dr. H.U.E. Thoden van Velzen

STELLINGEN

1. De studie van Afrikaanse religie is niet per se een exotiserend ontlopen van de economische en politieke problemen van de hedendaagse Afrikaanse samenlevingen. Integendeel, religie-onderzoek ken, en moet, bijdragen tot inzicht in en oplossing van deze problemen. De bijdrage die op dit punt vooral verwacht kan worden van de studie van Afrikaanse religie is: de ontwikkeling en toetsing van complexe modellen van sociale verandering, waarin met name de relatie tussen ideële en materiële structuren wordt verkend.

Dit proefschrift, hoofdstuk 1, 4, 7, 8

2. In vele opzichten convergeerde de religieuze gedachtenwereld die het missie-Christendom introduceerde, met autochtone vormen van religieuze vernieuwing zoals die zich rond het eind van de pre-koloniale periode in Centraal Afrika voordeden.

R. Horton, African Conversion, *Africa* 41:85-108. Dit proefschrift, hoofdstuk 4.

3. De relatie tussen heiligdommen en sociale groepen in Noord-West Tunesie kan beter met een model van territoriale segmentatie geanalyseerd worden, dan met een model van op patrilineaire afstamming gebaseerde segmentatie.

W.M.J. van Binsbergen, Religie en Samenleving: Een Studie over het Bergland van Noord-West Tunesie, doktoraalscriptie, Universiteit van Amsterdam, 1971.

4. Geheime genootschappen en masker-rituelen zijn ten onrechte verwaarloosde onderwerpen in de hedendaagse studie van Centraal-Afrikaanse religie. Evenals die andere hoofdcategorie van Afrikaanse religie, bezetenheid, behelsen zij een religiositeit waarin incarnatie, en niet mediatie, centraal staat. Zij vormen bovendien al eeuwen significante elementen van politieke en economische organisatie. En evenlang al leveren zij materiële voorwerpen op van grote kunsthistorische betekenis.

5. Confrontatie met een veelheid van concurrerende medische systemen (waaronder de 'moderne' medische wetenschap) is de typische situatie van patiënten in de Derde Wereld. Wat bepaalt in deze situatie welke genezende instantie tijdelijk de voorkeur krijgt? Niet zozeer culturele factoren (met name het inheemse aetiologische systeem dat symptomen, ziekten, ziekmakers, en genezende instanties definieert), maar vooral het totale sociale proces waarin de patiënt en zijn directe sociale omgeving zijn gewikkeld.

R.W. Lieban, *Medical Anthropology*, in: J.J. Honigmann, ed., *Handbook of Social and Cultural Anthropology*, Chicago, 1973, p. 1031-72, vooral p. 1056f.

W.M.J. van Binsbergen, *The Infancy of Edward Shelonga An Extended Case from the Zambian Nkoya*, in J.D.M. van der Geest & K.W. van der Veen, eds., *In Search of Health: Six Essays on Medical Anthropology*, Amsterdam, in press.

6. Bij het onderzoek van rechtssystemen in Centraal Afrika is het niet voldoende de procesgang in formele gerechtshoven te analyseren; daarnaast dienen alternatieven voor de formele rechtsgang ruime aandacht te krijgen, met name informele judiciële processen op dorpsniveau.

M. Gluckman, *The Judicial Process among the Barotse of Northern Rhodesia*, 2nd ed., Manchester, 1967.

M. Gluckman, Introduction, in: A.L. Epstein, ed., *The Craft of Social Anthropology*, London, 1967

W.M.J. van Binsbergen, *Law in the Context of Nkoya Society*, in: S.A. Roberts, ed., *Law and the Family in Africa*, Paris/The Hague, 1977, pp. 39-68.

7. De eenzijdige nadruk op *patrilateral parallel cousin* huwelijken in vele antropologische studies van Noord-Afrikaanse en Arabische samenlevingen, komt mede voort uit het niet-onderkennen, door onderzoekers, van multiple mogelijkheden om verwantschap tussen dezelfde personen te traceren. Deze mogelijkheden liggen besloten in de volgende vaak voorkomende structuurkenmerken: bilaterale tendenties; lokale en verwantschappelijke endogamie; genealogische manipulatie. Veel gangbare analyses in termen van het patrilateral parallel cousin huwelijk reflecteren de visie die de participanten zelf op hun samenleving hebben, zonder die visie op haar beurt aan een analyse te onderwerpen.

J.Davis, *People of the Mediterranean: An Essay in Comparative Social Anthropology*, London, 1977

J. Cuisenier, *Endogamie et exogamie dans le mariage arabe*, L'Homme, 2:80-105.

W.M.J. van Binsbergen, *Verwantschap en Territorialiteit in de Sociale Structuur van het Bergland van Noord-West Tunesie*, doktoraalscriptie, Universiteit van Amsterdam, 1970.

8. In de studie van migratie en stad-plattelandsrelaties in hedendaags Afrika heeft het neo-marxistische paradigma van de productiewijzen, hun koppeling, en met name de penetratie van de kapitalistische productiewijze, groter verklarende kracht dan gangbare alternatieve benaderingen.

W.M.J. van Binsbergen & H.A. Meilink, eds., *Migration and the Transformation of Modern African Society*, Leiden, 1978.

9. Voor de analyse van geografische afstand in twee-dimensionale systemen van menselijke interactie (migratie; huwelijkskeuze; burenbetocht; frequenteren van centrale plaatsen) is een wiskundig model gebaseerd op Bessel-functies superieur aan meer gebruikelijke, op exponentiële of logaritmische functies berustende graviteitsmodellen.

G. Ollson, *Distance and Human Interaction: A Review and Bibliography*, Philadelphia, 1965.

W.M.J. van Binsbergen & H.E. van Rijn, *The Bessel Function as a Tool for Quantitative Distance Analysis in the Social Sciences*, MS.

W.M.J. van Binsbergen, *A Formal Method to Measure the Impact of Kinship and Distance upon Localized Ego-Centred Interaction Networks: With an Application to Rural North Africa*, MS.

10. Het begrip rafelrand zoals ingevoerd door Bovenkerk en Brunt is volstrekt ongeschikt als instrument voor sociaalwetenschappelijke analyse.

F. Bovenkerk & L. Brunt, *Binnenstebuiten en Ondersteboven: De Antropologie van de Industriële Samenleving*, Assen/Amsterdam, 1976.

R. Buijtenhuijs & W.M.J. van Binsbergen, *Als Je de Maatschappij Binnenstebuiten Keert, Waar Zit Haar Rafelrand Dan: Bedenkingen Tegen de Weghap-Antropologie van Bovenkerk en Brunt*, *Sociologische Gids*, 1978/5:401-12.

11. De door vele marxisten gehanteerde, maar valse tegenstelling tussen burgerlijke en marxistische wetenschap (beide beoefend door intellectuelen wier klassepositie overwegend die der bourgeoisie is) bemoeilijkt onnodig de bevruchting van verouderde sociaal-wetenschappelijke analyse-modellen door alternatieven uit de neo-marxistische hoek.

12. In Nederland is de beoefening van de sociale wetenschap van Afrika ernstig gehandicapt door het ontbreken van leerstoelen in de Afrikaanse geschiedenis en de Afrikaanse politicologie.

13. In navolging van Langer en Cassirer leggen vele antropologen de nadruk op het verwijzend karakter van symbolen. Een essentiële eigenschap van symbolen is echter dat zij, onder nader te specificeren condities, nu eens verwijzen naar hun referenten, dan weer volstrekt autonoom zijn ten opzichte van die referenten.

14. Identificatie en manipulatie vormen noodzakelijkerwijs een spanningsveld in iedere menselijke interactie, antropologisch veldwerk inclusief. De mate waarin zulk veldwerk ethisch verantwoord is, kan daarom niet in het algemeen beantwoord worden maar hangt ervan af of de onderzoeker, geholpen door de mensen die hij onderzoekt, in staat en bereid is met die anderen mens te zijn.

W. Bleek, *Envy and Inequality in Fieldwork: An Example from Ghana*, *Human Organization*, Summer 1979, in press.

W.M.J. van Binsbergen, *Anthropological Fieldwork: 'There and Back Again'*, *Human Organization*, Summer 1979, in press

15. Aankomende wetenschappers hebben evenzeer behoefte aan formele training in schrijfkunst als aan methodologische en logische scholing.

16. Via advertenties, boekbesprekingen en interviews, vormen de media de voornaamste band tussen de literaire uitgeverij en het lezerspubliek. Kleine uitgeverijen missen de financiële middelen om deze band te onderhouden, en moeten daarom genoeg nemen met zeer lage verkoopcijfers, ongeacht de kwaliteit en relevantie van hun boeken. Naast, of zelfs in plaats van, overheidssubsidies op de productie van literatuur (via werkbeurzen, reisbeurzen, aanvullende honoraria, subsidies op tijdschriften e.d.), is daarom overheidssteun nodig voor marketing en public relations.